

ERIC MAES^a

Elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis

Enkele beschouwingen over een aantal juridisch-technische en praktisch-organisatorische aspecten

ABSTRACT

Electronic monitoring within the framework of pre-trial detention

Some reflections on a number of legal, practical and organisational aspects

Prison overcrowding is a major problem in the Belgian criminal justice system, with 40% of the current population consisting of prisoners in remand custody. Driven by a goal of prison overcrowding prevention, electronic monitoring has been implemented nationally since 2000, but only as an alternative to the execution of the entire or a part of the prison sentence imposed. This article aims to report some final results of a recent research on the possible application of electronic monitoring as an alternative to remand custody in Belgium, more particularly with regard to some important legal, practical and organisational questions.

Key words: pre-trial detention, electronic monitoring, prison overcrowding, alternatives

Kernwoorden: voorlopige hechtenis, elektronisch toezicht, gevangenisoverbevolking, alternatieven

Panopticon, 33 (2), 110-124

© 2012 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MAART 2012

^a Onderzoeker, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (corresp. Eric.Maes@just.fgov.be)

1. ACHTERLIGGENDE CONTEXT EN CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

De Belgische gevangenispopulatie breekt de laatste jaren het ene record na het andere. In 2010 liep de gemiddelde gevangenispopulatie op tot 10.536 gedetineerden (DG EPI, 2011: 163) en op dit ogenblik is zelfs al de kaap van 11.000 gedetineerden (op dagbasis) overschreden. De bijna continue groei van het aantal gedetineerden tijdens de laatste decennia kan in belangrijke mate worden toegeschreven aan de toename van het aantal voorlopig gehechten: deze populatie is tussen 1980 en 2009 meer dan verdubbeld (zie MAES, 2010). De evolutie van de populatie voorlopig gehechten contrasteert scherp met de beleidsintenties die tijdens de laatste decennia werden ontplooid om het gebruik van de voorlopige hechtenis een halt toe te roepen. Een idee van recente datum om het gebruik van de voorlopige hechtenis verder te beperken, heeft betrekking op de invoering van het elektronisch toezicht (verder afgekort als ET) in de fase van het gerechtelijk onderzoek (*Parl. St.*, Kamer, 2008-2009).

Tot nog toe kent het Belgische strafrechtssysteem enkel toepassing van ET als een modaliteit van strafuitvoering (van effectieve gevangenisstraffen). De vraag rees of zulk systeem van ET op één of andere wijze uitgebreid zou kunnen worden naar de fase van het gerechtelijk vooronderzoek in strafzaken en als zodanig als een bijkomend alternatief voor de voorlopige hechtenis zou kunnen fungeren. Momenteel voorziet de Belgische Voorlopige Hechteniswet (1990), in zoverre de voorwaarden voor het uitvaardigen van een aanhoudingsmandaat zijn vervuld, enkel in de mogelijkheid tot invrijheidstelling onder borg of vrijlating/invrijheidstelling onder andere specifieke voorwaarden (bijv. verplichting een vorming of gespecialiseerde begeleiding of behandeling te volgen, verbod de slachtoffers te verontrusten, etc.). Alvorens ET onmiddellijk in de praktijk te brengen in het kader van de voorlopige hechtenis, werd op vraag van toenmalig minister van Justitie Jo VANDEURZEN voorafgaand wetenschappelijk onderzoek verricht om de toepassing van ET in deze context van naderbij te bekijken¹.

In het onderzoek waarvan sprake stond in hoofdorde de vraag centraal in welke mate het gebruik van de voorlopige hechtenis teruggedrongen kan worden via een eventuele invoering van het ET als detentievervangende maatregel in het kader van het vooronderzoek in strafzaken. Over deze problematiek werd eerder al elders gerapporteerd (zie MAES, MINE, DE MAN & VAN BRAKEL, 2011). Deze bijdrage beperkt zich tot een ander belangrijk luik van de bestudeerde problematiek, met name de eerder juridisch-technische en praktisch-organisatorische aspecten van ET in het kader van de voorlopige hechtenis. De hier gepresenteerde resultaten zijn deels gebaseerd op documentanalyse (literatuuronderzoek, analyse van wetgeving), screening van gerechtelijke dossiers (met aansluitende bevraging van beslissende instanties naar de eventuele opportuniteit van ET; n=205), analyses op data uit de penitentiaire gegevensbank SIDIS-Griffie (toepassing van de voorlopige hechtenis in het jaar 2008), doch voornamelijk zijn zij gegrond op een bevraging van actoren uit het werkveld (via rondetafelgesprekken²) (zie voor meer details over de onderzoeksvragen en gehanteerde methodologie, o.m.: MAES, MINE, DE MAN & VAN BRAKEL, 2011: 7).

2. ENKELE ONDERZOEKSRISULTATEN EN VERDERE REFLECTIES

Aan de invoering van het ET in het kader van de voorlopige hechtenis kunnen, theoretisch gezien, verschillende objectieven (of voordelen) worden toegeschreven, in vergelijking met de klassieke opsluiting in de gesloten omgeving van een gevangenis. Deze objectieven zou men als volgt kunnen beschrijven: een systemisch objectief (strijd tegen de overbevolking van de gevangenissen), een ethisch-penologisch objectief (beperking van detentieschade), een juridisch objectief (vrijwaring van het vermoeden van onschuld), een sociaal objectief (behoud in het familiaal en professioneel milieu ter voorkoming van marginalisering), en een economisch objectief (besparing op de kosten van de detentie).

Binnen het onderzoek werd de invoering van ET in het kader van de voorlopige hechtenis beoordeeld tegen de achtergrond van deze diverse objectieven. De mogelijke beslissing tot invoering van het ET in deze fase van de strafrechtsgang werd daarbij, bij

¹ Zie voor een uitvoerige rapportage DE MAN, MAES, MINE & VAN BRAKEL (2009), verder geciteerd als: Rapport.

² Aan deze rondetafelgesprekken – één per taalrol – werd deelgenomen door onderzoeksrechters, magistraten van de onderzoeksgerechten, leden van het openbaar ministerie en van de advocatuur. Het was de bedoeling deze actoren enerzijds te bevragen naar concrete casussen waarin zij ET al dan niet toegepast zouden zien, en anderzijds te peilen naar hun opinie met betrekking tot een aantal juridisch-technische of meer praktisch-organisatorische aspecten.

wijze van algemene conclusie (zie Rapport, p. 263), omschreven als “een beleidsmaatregel [...] die een bijkomende (en wellicht zware) budgettaire inspanning zal vergen, met een naar waarschijnlijkheid eerder bescheiden – zeker geen substantiële – impact op de omvang van de beklaagdenpopulatie in onze gevangenissen.” Bovendien werd vastgesteld dat “dergelijke optie omgeven [is] door tal van juridische en praktisch-organisatorische vraagstukken”, aspecten die in deze bijdrage verder worden uitgediept.

2.1. Modellen van ET en hun juridische aard

Vooraleer nader in te gaan op deze vragen, is het echter ook van belang te onderstrepen dat ET diverse gedaantes kan aannemen. Zoals onder meer uit onze analyse van de actuele situatie in binnen- en buitenland is gebleken, wordt ET in de praktijk op zeer verschillende wijzen ingevuld. In ons eigen onderzoek onderscheiden we, in het kader van de bevraging van de diverse actoren (rondetafelgesprekken en dossierscreening), drie mogelijke modellen van ET: het ‘traditionele’ model (d.i. het ET zoals dit thans in België op het niveau van de strafuitvoering wordt toegepast), het model ‘thuisdetentie’, en het GPS-model³. Zo men *in abstracto* redeneert over ET als *modaliteit van uitvoering* van de voorlopige hechtenis, kan het model ‘thuisdetentie’ het meest de vergelijking met de voorlopige hechtenis doorstaan (Rapport, p. 153-154).

Met betrekking tot de vraag naar de juridische (wettelijke) omkadering van deze modellen (zie verder *infra*), leert ons onderzoek echter dat sommige deelnemers aan de rondetafelgesprekken ET, **juridisch** gezien, in alle gevallen (dus ongeacht het model) zouden gelijkstellen met een vrijheid onder voorwaarden. Anderen (en trouwens de meesten) kwamen er toe een onderscheid te maken tussen enerzijds ET opgevat als een specifieke modaliteit van *uitvoering van de voorlopige hechtenis* (zie in die zin ook: THYS, 2000: 62; VAN CAUWENBERGHE, 2008: 26), en anderzijds ET als een *bijzondere* (nl. verscherpte) *vorm van vrijheid onder voorwaarden*.

Algemeen genomen mag worden gesteld dat de toepassing van het GPS-model, wanneer het er enkel toe te doen is zeer specifieke voorwaarden (bijvoorbeeld verwijzend naar zgn. gedefinieerde exclusiezones) te controleren, veeleer werd beschouwd als een (bijzondere) vorm van vrijheid onder voorwaarden. De andere modellen (traditioneel model en model thuisdetentie) werden eerder gecatalogeerd als uitvoeringsmodaliteit van de voorlopige hechtenis, aangezien er in dit geval sprake is van een zekere mate van *vrijheidsberoving* (of *vrijheidsbeneming*) (zie ook THYS, 2000: 62); andere (verbods) bepalingen – dan het niet verlaten van de toegewezen verblijfplaats op bepaalde tijdstippen – werden gezien als louter *vrijheidbeperkende* maatregelen. Zeker wat het model thuisdetentie betreft, waren de meeste bevrageden ervan overtuigd dat dit model van ET met een werkelijke hechtenis gelijkgesteld moet worden. Over het ‘traditionele’ model

³ Het ‘traditionele’ model houdt in dat de ET-er op bepaalde tijdstippen in de hem toegewezen verblijfplaats aanwezig dient te zijn, wat via elektronische hulpmiddelen (enkelband en box) gecontroleerd wordt; toegestaan wordt dat de ET-er op voorafgaand afgesproken tijdstippen de verblijfplaats verlaat ter uitoefening van specifieke activiteiten (werk, opleiding, behandeling, ...) (zie GOOSSENS, MAES, DELTENRE & VANNESTE, 2005; BEYENS, BAS & KAMINSKI, 2007). Het model ‘huisarrest’ (thuisdetentie) is hiermee vergelijkbaar, doch de tijd die buitenshuis gespenseerd mag worden, is sterk gelimiteerd (bijv. tot twee uur per dag, om boodschappen te doen, etc.) (zie hierover KELK, 2005; GOOSSENS & MAES, 2010). Het GPS-model waarbij gebruik wordt gemaakt van een enkelband en een draagbare volgunit, laat een permanente opvolging van *alle* bewegingen van de ET-er toe (‘tracking’), en wordt voornamelijk gebruikt ter controle van specifieke voorwaarden die verband houden met het niet binnentreden van resp. verplicht aanwezig blijven binnen vooraf gedefinieerde geografische zones; ook hier kan, zoals bij het ‘traditionele’ model, worden toegestaan dat de ET-er zich gedurende een min of meer omvangrijk deel van de dag buitenshuis begeeft (NELLIS, 2005).

waren de meningen ietwat verdeeld. Maar aan Nederlandstalige kant bestond er toch een sterke neiging dit model eveneens als een vorm van detentie te zien.

Het hierboven geformuleerde onderscheid is **fundamenteel** van aard. De juridische consequenties die aan de ene en de andere optie verbonden (kunnen) worden, zijn zeer verschillend. Gepeild naar de heersende opinies hieromtrent, werd duidelijk dat, indien het gaat om een **uitvoeringsmodaliteit van de voorlopige hechtenis**:

- over de opportuniteit van de voortzetting van het ET in beginsel regelmatig, geoordeeld dient te worden, bijv. maandelijks naar analogie met het systeem van de voorlopige hechtenis (behoudens bij niet-correctionaliseerbare misdaden);
- de ondergane periode van ET afgetrokken dient te worden van de uiteindelijk uitgesproken (eventuele) vrijheidsberovende straf; en;
- eveneens naar analogie met de voorlopige hechtenis, tevens voorzien dient te worden in de toekenning van schadevergoeding in geval van onwerkdadige hechtenis (naargelang de opgelopen schade).

Voor het ET toegepast als **bijzondere vorm van de vrijheid onder voorwaarden** (VOV 'nieuwe stijl') zou op dit vlak de parallel getrokken kunnen worden met het bestaande VOV-systeem (opgelegd voor maximum 3 maanden, en verlengbaar; geen schadevergoeding; geen aftrek op de later uitgesproken straf). Nog meer dan het juridische karakter dat aan het ET zal worden toegeschreven, zal verder ook de concrete *inhoud* die aan het ET wordt gegeven (strikte 'thuisdetentie' vs. andere modellen) bepalend zijn voor een aantal andere belangrijke aspecten, zoals de rol van justitieassistenten op het vlak van begeleiding en toezicht en het statuut inzake sociale zekerheid van de ondertoezichtgestelden (zie ook *infra*, par. 3).

Een *juridische* gelijkschakeling van het traditionele ET-model en het model thuisdetentie met een gewone klassieke hechtenis (in de gevangenis) sluit alleszins ook aan bij hetgeen momenteel gangbaar is op het niveau van de strafuitvoering. Het ET als bijzondere strafuitvoeringsmodaliteit wordt daar immers in zijn effecten opgevat als uitvoering van de uitgesproken en te ondergane vrijheidsberovende straf, ook wanneer een toegekend ET in een latere fase zou worden herroepen (zie art. 68 § 5, eerste lid "Wet externe rechtspositie", 2006).

Een hierbij aansluitende kwestie is ook de vraag of de basisvoorwaarden voor het opleggen voor een ET identiek dezelfde dienen te zijn als deze voor de 'klassieke' voorlopige hechtenis. Volgens huidig Belgisch recht dienen zowel voor een aanhoudingsmandaat als voor het alternatief van de 'vrijheid onder voorwaarden' dezelfde voorwaarden vervuld te zijn. Nochtans is naar het voorbeeld van Frankrijk ook een ander, nl. getrapt stelsel denkbaar: de Franse *Code de procédure pénale*, zoals vrij recent gewijzigd door de *Loi pénitentiaire* (2009), voorziet een hogere 'strafdrempel' als toelaatbaarheidsvoorwaarde voor de voorlopige hechtenis (gevangenisstraf van drie jaar) dan voor de 'alternatieven' voor de voorlopige hechtenis (correctionele gevangenisstraf voor de '*contrôle judiciaire*' en gevangenisstraf van ten minste twee jaar voor de '*assignation à résidence avec surveillance électronique*'). Door verschillende van de in het kader van ons onderzoek bevraagde actoren werd dergelijke alternatieve optie niet wenselijk geacht. Het belangrijkste bezwaar hiertegen is dat een hogere toelaatbaarheidsdrempel voor de voorlopige hechtenis er – bij gebrek aan uitzonderingsbepalingen – toe leidt dat de toepassing van de voorlopige hechtenis in bepaalde gevallen niet meer mogelijk wordt, hoewel dit vanuit de praktijk geïndiceerd zou kunnen zijn (zie Rapport, p. 128-129). Bovendien kan men zich de vraag stellen of het

eventueel voorzien in uitzonderingsbepalingen op dergelijke toelaatbaarheidsdrempel niet als resultaat zal hebben dat de uitzondering *de facto* eerder de regel wordt.

2.2. De zgn. ‘omzettingsregel’ of de vraag naar de (kwantitatieve) verhouding tussen ET en voorlopige hechtenis

Een andere kwestie in verband met de juridische aard van het ET-model – die niet werd voorgelegd aan de actoren maar wel het bediscussiëren waard is – is ook de vraag naar de concrete ‘omzettingsregel’ die gehanteerd zou moeten worden indien ET zou worden beschouwd als ondergane detentie. Met andere woorden, valt één dag ET dan zonder meer gelijk te stellen met één dag hechtenis (in de gevangenis)? Binnen het kader van de strafuitvoering is dit laatste alleszins de telregel die momenteel in gebruik is (wel voor ET, maar bijv. niet steeds voor de voorwaardelijke invrijheidstelling⁴). Bovendien wordt de voorlopige hechtenis in een latere fase, wanneer het tot een veroordeling tot effectieve gevangenisstraf komt, ook volledig in mindering gebracht op deze straf (één dag voorlopige hechtenis = één dag uitgezeten vrijheidsstraf; zie art. 33 § 1, tweede lid “Voorlopige Hechteniswet”, 1990). Indien deze logica’s worden doorgetrokken, is het aannemelijk te stellen dat één dag ET, ondergaan binnen het kader van de voorlopige hechtenis, ook in dezelfde verhouding (1/1) in rekening zou worden gebracht op de later uitgesproken gevangenisstraf (ook wanneer die straf op het niveau van de strafuitvoering volledig onder ET zou worden uitgevoerd). Het is uiteraard niet uitgesloten eventueel andere omzettingsregels te overwegen: in Engeland en Wales geldt bijvoorbeeld het principe van een (maximale) aanrekening *half-rate*. Dit betekent dat de periode onder ET slechts voor de helft in mindering kan worden gebracht. De aanvaarding van zulke afwijkende telregel zou echter wel, gelet op de thans bestaande situatie, de na te streven coherentie tussen de fase van het vooronderzoek en deze van de strafuitvoering in de weg staan. In vroeger onderzoek waarin de eventuele invoering van het ET als autonome straf werd onderzocht, werd alleszins ook gepleit voor een volledige gelijkschakeling tussen ET en klassieke detentie (“*één dag gevangenisstraf = één dag ET*”; zie hierover GOOSSENS, MAES, DELTENRE & VANNESTE, 2005: 161). Bijkomend zou men zich – meer algemeen met betrekking tot de verhouding tussen voorlopige hechtenis en definitieve (vrijheids)straf – ook de vraag kunnen stellen of de voorlopige hechtenis (klassieke opsluiting, en bij uitbreiding ET) niet ‘zwaarder’ moet worden aangerekend op de uiteindelijke strafmaat.

Deze reflectie kan zelfs nog veel breder opengetrokken worden. Namelijk rijst de vraag of niet alle maatregelen genomen in de fase van het strafrechtelijk vooronderzoek op één of andere wijze in mindering kunnen/moeten worden gebracht op de uiteindelijk uitgesproken, al dan niet vrijheidsberovende, straf. Moet een VOV ook niet, volgens een bepaalde verhouding, worden afgetrokken op de uiteindelijk uitgesproken (gevangenis)

⁴ Inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling geldt als regel dat de definitieve invrijheidstelling pas wordt verworven indien de voorwaardelijke invrijheidstelling niet werd herroepen. De duur van de proeftijd waarbinnen de veroordeelde de aan de invrijheidstelling verbonden voorwaarden dient na te leven, is gelijk aan het strafrestant (het aantal dagen straf dat de veroordeelde op het ogenblik van de invrijheidstelling nog diende uit te zitten, mocht hij niet in vrijheid zijn gesteld). Doch hier gelden wel een aantal minimumtermijnen (in zoverre het strafrestant korter zou zijn) die, naargelang het geval, twee, vijf of tien jaar bedragen en die als zodanig het aantal dagen strafrestant kunnen overstijgen. Bovendien wordt het aantal dagen onder voorwaardelijke invrijheidstelling bij een gebeurlijke herroeping niet noodzakelijk integraal afgetrokken van het opnieuw in uitvoering gebrachte strafrestant. De strafuitvoeringsrechtbank zal hierover geval per geval beslissen. Zie art. 68 § 5, tweede lid Wet externe rechtspositie (2006).

straf (zie ook FIEUWS, 2010: 183)? En moet, omgekeerd, de voorlopige hechtenis ook niet worden aangerekend op de (duur van een) uiteindelijk opgelegde niet-vrijheidsberovende straf? Via een eventuele herziening van de bestaande regelgeving, waarbij deze exclusieve oriëntatie op *vrijheidsberovende* interventies zou worden doorbroken, zou alleszins enige 'winst' geboekt kunnen worden, in termen van een vermindering van de gevangenispopulatie. Doch ook om redenen van billijkheid verdient één en ander nadere overweging.

Het ET zal in elk geval ook enkel – en dit is als het ware een *conditio sine qua non* – een reducerend effect op de gevangenispopulatie (kunnen) hebben indien de periode die onder ET werd doorgebracht, daadwerkelijk in mindering wordt gebracht op de uiteindelijk uitgesproken strafmaat. Een gelijkaardig effect wordt bereikt indien de verdachte wordt vrijgesproken of veroordeeld tot een niet-vrijheidsberovende straf. Indien de verdachte tot vrijheidsstraf wordt veroordeeld zonder dat de gebeurlijke ET-periode daarop in mindering wordt gebracht, zal dit betekenen dat hetgeen in eerste instantie met ET wordt 'uitgespaard', in een later stadium, toch zal moeten worden uitgezeten, nl. in het kader van de strafuitvoering (zie voor een uitgewerkt voorbeeld: MAES, MINE, DE MAN & VAN BRAKEL, 2011: 13, noot 14). Tenzij de strafrechter ten gronde bij de bepaling van aard en duur van de straf in gunstige zin rekening zou houden met het ondergane ET (dus in de zin van strafverzachting).

Het is verder niet ondenkbeeldig dat verdachten die onder ET zullen worden geplaatst, uiteindelijk langer onder justitiële controle worden gehouden dan wanneer ze in de gevangenis zouden zijn opgesloten (omdat het 'maar' om ET zou gaan). Ook is het mogelijk dat de gerechtelijke procedure in dergelijke dossiers niet met dezelfde spoed wordt voortgezet (omdat voorrang wordt gegeven aan dossiers van personen die in de gevangenis onder voorlopige hechtenis zijn opgesloten)⁶. De ervaringen die met de vrijheid onder voorwaarden (VOV) zijn opgedaan, lijken er alleszins op te wijzen dat er meer en meer een tendens zou bestaan om de VOV na een eerste termijn van drie maanden quasi-automatisch te verlengen⁷. Deze vaststelling vormt des te meer een argument om het ET – daar waar het gelijkgesteld kan worden met een 'detentie' (traditioneel model en model thuisdetentie) – te onderwerpen aan een zeer regelmatige controle, bijvoorbeeld naar analogie met het regime van de voorlopige hechtenis zoals we dat vandaag kennen.

2.3. De vraag naar de (maximum)duur van het ET

In het licht van de juridische omkadering van het ET in het kader van de voorlopige hechtenis moet ook uitsluitel worden gegeven over de maximumduur ervan. In Frankrijk bijvoorbeeld werd door de recente *Loi pénitentiaire* bepaald dat het ET kan worden opgelegd voor een initiële periode van zes maanden, verlengbaar, maar wel in de tijd begrensd tot een totale duur van twee jaar (art. 71 waarmee de *Code de procédure pénale* werd gewijzigd).

In eigen land is de voorlopige hechtenis – en dit van het bestaande alternatief van de 'vrijheid onder voorwaarden' – aan geen enkele maximumtermijn onderworpen. Doch

⁵ In tal van landen van de Raad van Europa is voorzien dat de voorlopige hechtenis ook in zekere mate wordt of kan worden aangerekend op niet-vrijheidsberovende sancties. Zie hierover: VAN KALMTHOUT, KNAPEN & MORGENSTERN (2009: 84-88).

⁶ Zelfs wanneer het ET beschouwd zou worden als een 'volwaardige' hechtenis, kan een deel van de 'winst' die met ET wordt geboekt, dan nog worden uitgevaagd. Dit is met name het geval voor de termijn die is uitgezeten na het bereiken van de toelaatbaarheidsdatum voor een vervroegde invrijheidstelling.

⁷ FIEUWS (2010: 182) komt – voor het arrondissement Mechelen – tot de vaststelling dat het percentage VOV's dat *niet* wordt verlengd na de eerste termijn van drie maanden, daalt van 95% in het jaar 2000 tot 45% in 2007.

rekening houdend met de in de literatuur vaak beschreven 'pijngrens', is het aangewezen het ET in het kader van de voorlopige hechtenis – en zelfs die van de voorlopige hechtenis zelf? (zie hierover: DAENINCK, JONCKHEERE, DELTENRE, MAES & VANNESTE, 2005) – in duur te beperken. Met deze pijngrens wordt bedoeld dat het ET na zekere termijn (tussen de zes maanden en een jaar) niet meer te dragen valt en zodoende niet meer effectief is (zie hierover bijvoorbeeld ook: GOOSSENS, MAES, DELTENRE & VANNESTE, 2005, 57-61). Hoewel een absolute beperking van de ET-duur vragen kan oproepen naar de continuïteit van de controle na afloop van de maximumtermijn⁸, is zulke beperking van de duur in realiteit nu ook reeds zichtbaar op het niveau van de strafuitvoering. Voor veroordeelden met een uitvoerbaar straftotaal van meer dan drie jaar is zo in de Wet externe rechtspositie (2006) uitdrukkelijk vastgelegd dat ET (vóór vervroegde invrijheidstelling, of eventueel strafeinde) voor zes maanden kan worden toegekend, éénmaal verlengbaar met eenzelfde termijn (zie art. 44 § 1 "Wet externe rechtspositie", 2006). Veroordeelden met een uitvoerbaar straftotaal van drie jaar of minder komen wel onmiddellijk in aanmerking voor toepassing van het ET, doch zij genieten daarbij, net zoals gedetineerden die in de gevangenis zijn opgesloten, van een quasi-automatische invrijheidstelling (voorlopige invrijheidstelling) na 1/3 van de straf(fen) te hebben ondergaan, wanneer ze een straf ondergaan van meer dan één jaar tot en met drie jaar⁹. Eén en ander betekent dat het ET in de praktijk (meestal) niet langer dan één jaar zal duren (zie voor empirische gegevens over de ET-duur: MAES, GOOSSENS & BAS, 2006:7; BEYENS, BAS & KAMINSKI, 2007: 31; DE CLERCK, 2009).

Mocht daadwerkelijk worden overgegaan tot invoering van het ET in het kader van de voorlopige hechtenis, dan dient daartoe niet alleen een adequate juridische regelgeving uitgewerkt te worden (met aanpassing van de Voorlopige hechteniswet, 1990), maar moeten ook een aantal noodzakelijke randvoorwaarden gecreëerd worden en meer praktische schikkingen getroffen worden.

2.4. De vraag naar de vereiste opvangcapaciteit van ET

Vooreerst moet uiteraard een voldoende grote capaciteit aan controle-apparatuur (enkelbanden, GPS-infrastructuur) voorzien worden. In het kader van de voorlopige hechtenis dient de beslissing van de rechterlijke overheid onmiddellijk zijn beslag te kunnen krijgen. Gelet op de finaliteit van de voorlopige hechtenis (o.a. het voorkomen van recidive, onttrekking aan het gerecht) is het moeilijk te verantwoorden de verdachte gedurende (al te) lange tijd in volledige vrijheid te laten vertoeven in afwachting van definitieve plaatsing onder ET. Maar ook wanneer de gedetineerde in hechtenis zou blijven tot op het ogenblik dat hij effectief onder ET zou kunnen worden geplaatst, mag met de ondertoezichtstelling niet te lang worden getalmd. De voorlopige hechtenis kent over het algemeen immers een relatief beperkte duur waardoor het ET slechts enig reducerend effect op de beklagdenpopulatie zou kunnen hebben wanneer het ook al in een vroeg stadium van de procedure kan worden toegepast. Uit ons onderzoek blijkt dat 17,0% van de voorlopige hechtenissen

⁸ Met name in het kader van lang aanslepende procedures (cf. bijv. sommige zaken die naar het Hof van Assisen worden verwezen) rijst de vraag naar de mogelijke toepassing van ET voor een langere periode. Deze discussie kadert o.i. echter ook in een breder debat over doorlooptijden binnen de gerechtelijke procedure dan enkel deze met betrekking tot de toepassing van ET in het kader van de voorlopige hechtenis.

⁹ Zie hiervoor de Ministeriële Omzendbrief nr. 1771 van 17 januari 2005 (*Voorlopige invrijheidstelling*) die thans nog steeds van toepassing is voor veroordeelden met een uitvoerbaar straftotaal van drie jaar of minder.

reeds werd afgesloten binnen de vijf dagen, 33,9% binnen de maand. Globaal duurt iets meer dan driekwart van de voorlopige hechtenissen niet meer dan 3 maanden¹⁰.

Een systeem van 'wachtljsten' (cf. ook het systeem van 'strafonderbreking' voor veroordeelden met een straf totaal van drie jaar of minder) is in deze specifieke context van de voorlopige hechtenis dan ook uit den boze. Het verdient aanbeveling te ageren zoals dit thans gebeurt met betrekking tot de beslissingen door de strafuitvoeringsrechtbanken, en dus een aantal enkelbanden exclusief te 'reserveren' voor verdachten met het oog op toepassing van ET in het kader van de voorlopige hechtenis (zie hierover: DE CLERCK, 2009: 1). Zoals ook door sommige deelnemers aan de rondetafelgesprekken werd aangekaart, valt het op grond van het gelijkheidsbeginsel trouwens moeilijk te rechtvaardigen dat sommige verdachten niet van een minder intrusieve maatregel zoals het ET zouden kunnen genieten, louter bij gebrek aan voldoende capaciteit. Het is daarnaast ook niet uitgesloten dat sommige actoren huiverachtig stonden tegenover het ET als alternatief voor de voorlopige hechtenis, net omwille van de actuele toepassingsproblemen in het kader van de strafuitvoering, met name voor wat de veroordeelden tot en met drie jaar betreft. De vrees werd geuit dat de geschiedenis (cf. het probleem van ontoereikende capaciteit aan apparatuur of justitieassistenten die instaan voor opvolging en begeleiding) zich zal herhalen wanneer ET ook mogelijk wordt in het kader van de voorlopige hechtenis (zie in die zin bijvoorbeeld ook: VAN CAUWENBERGHE, 2008, 26).

Welke capaciteit concreet voorzien zou moeten worden, is echter niet zo eenvoudig in te schatten. Wanneer wordt uitgegaan van de hypothese dat op een jaarlijks aantal van 12.000 opsluitingen (onder het statuut van beklaagde of gelijkgestelde; zie DG EPI, 2011: 164) 25% in aanmerking komt voor ET en het ET gemiddeld twee maanden zou duren¹¹, dan betekent dit dat op dagbasis zo'n 500 verdachten onder ET zouden staan¹². Bij deze ET's die in de plaats van een effectieve hechtenis (hier berekend aan een gemiddelde duur van twee maanden) zouden treden, voegen zich wellicht nog een aantal ET's die zouden worden bevolen ten aanzien van personen voor wie thans sowieso een 'klassieke' vrijheid (of invrijheidstelling) onder voorwaarden wordt gelast en waar het ET dan enkel nog als een supplementair controlemiddel verschijnt (zonder vervanging van een periode van hechtenis). In welke mate magistraten ET zouden toewijzen aan wie zij vandaag een gewone VOV toekennen, valt ook moeilijk op voorhand in te schatten.

Het is belangrijk om in deze discussie tevens voor ogen te houden dat de fase van de strafuitvoering en deze van het gerechtelijk onderzoek niet helemaal vergelijkbaar zijn of zomaar met elkaar gelijk te stellen zijn. In het kader van de strafuitvoering geldt het ET als een wijze van uitvoering van de opgelegde vrijheidsstraf en een stap in de richting naar vervroegde of definitieve invrijheidstelling die wordt toegepast ten aanzien van veroordeelden met perspectieven op reïntegratie in onze samenleving en met een duidelijk beeld over de termijn waarbinnen de straf zal zijn uitgeboet. In de fase van het gerechtelijk onderzoek daarentegen overheerst voor de verdachte nog steeds de onzekerheid

¹⁰ Er dient wel rekening mee gehouden te worden dat de duur van de voorlopige hechtenis (maximaal tot aan de regeling van de rechtspleging) hier enigszins onderschat is (zie hiervoor de methodologische kanttekeningen in: Rapport, p. 200-201; zie Rapport, p. 224-234 voor de resultaten).

¹¹ Hetgeen overeenkomt met de door ons berekende gemiddelde duur van de voorlopige hechtenis in 2008 (zie Rapport, p. 225).

¹² Deze 'capaciteitsbehoefte' kan enkel worden beschouwd als een werkelijke 'uitsparing' op de detentiefaciliteit (of beter: gevangenispopulatie) indien de periode onder ET in een later stadium in mindering wordt gebracht op de uiteindelijke vrijheidsstraf. Verder moet er ook rekening mee worden gehouden dat de hier uitgewerkte hypothese resulteert in een *flux* (of instroom) van 3.000 op jaarbasis, waarvoor ook heel de procedure inzake voorbereiding en inwerkingstelling, etc. van de maatregel moet worden georganiseerd.

over de uitkomsten van het mogelijke strafproces (de strafmaat). Vaak gaat het ook om verdachten zonder vaste verblijfplaats in ons land (zie Rapport, p. 182). En bovendien zijn er overwegend andersoortige criteria aan de orde die de (verderzetting van de) hechtenis rechtvaardigen (cf. bijv. vlucht- of onttrekkingsgevaar¹³).

2.5. De vraag naar de intensiteit en organisatie van de elektronische controle

Deze verschillen in achterliggende context hebben implicaties voor de wijze waarop actoren onder meer de controle op het ET (in het kader van de voorlopige hechtenis) ingevuld wensten te zien. Zo waren bepaalde actoren ervan overtuigd dat de toepassing van het ET enkel dan zou worden overwogen wanneer er sprake zou zijn van een controle, 24 uur op 24 en 7 dagen op 7¹⁴, en de ingezette (technologische) controlemiddelen 'waterdicht' zouden zijn. Met andere woorden dient het ET volledig betrouwbaar en geloofwaardig te zijn. De vraag rijst echter of een permanente controle – in de zin van een controle in 'real time' of volgens een zgn. semi-passieve modus¹⁵ – wel in alle gevallen wenselijk en noodzakelijk is om de geïdentificeerde risico's zoveel als mogelijk te ondervangen, ook al gelet op de hoge kostprijs van dergelijk controlesysteem (zie Rapport, p. 59-60). Eventueel dient ervoor geopteerd te worden de intensiteit van de controle te variëren (bijv. naargelang risiconiveau). De toepassing van een quasi-continue controle zou men enkel kunnen toelaten in een aantal nader te definiëren dossiers, en bijvoorbeeld kunnen beperken tot die gevallen waar het risico op ontvluchting of op verontrusting van de slachtoffers zich het scherpst stelt. In elk geval is ook in dergelijke hypothese een vlotte en snelle communicatie, in reactie op mogelijke inbreuken op de gestelde voorwaarden, tussen de verschillende bij het ET betrokken diensten van essentieel belang.

Daarnaast wijzen ervaringen in het buitenland uit dat best niet al te veel actoren in dit (opvolgings)proces worden betrokken (AIRS, ELLIOTT & CONRAD, 2000). Aandacht moet ook worden besteed aan de responstijd van de politiediensten ingeval van (zware) overtredingen die wijzen op het bestaan van risico's die met het ET ondervangen dienden te worden. En ten slotte dient ook op ondubbelzinnige wijze gedefinieerd te worden of en in welke mate de informatie die met de controle via ET wordt verkregen, voor andere doeleinden kan of mag worden aangewend (cf. het fenomeen van zgn. 'function creep'¹⁶, en het gevaar van aanwending van ET als een soort van bijzondere opsporingsmethode; zie Rapport, p. 127 en 161).

Welke diensten, in ruimer verband, welke rol kunnen vervullen bij zowel de voorbereiding en inwerkingstelling van als de controle op het ET, is geen uitgemaakte zaak.

¹³ Dit criterium is niet expliciet opgenomen in de Wet externe rechtspositie (2006) als één van de mogelijke tegenindicaties (zie art. 47 § 1).

¹⁴ Dit kan begrepen worden als de noodzaak van een permanente bezetting van het controlecentrum, zodanig dat inbreuken (quasi-)onmiddellijk kunnen worden gedetecteerd en snel kan worden geïntervenieerd.

¹⁵ Met een semi-passieve modus wordt bedoeld dat de positie van de drager van de apparatuur constant wordt bepaald, maar pas actief wordt wanneer de drager een gebied verlaat waarbinnen hij moet blijven of een gebied betreedt waarin hij niet mag komen. Van zodra de drager een vooraf bepaald gebied verlaat of betreedt, wordt de centrale gewaarschuwd en schakelt men over naar de actieve modus.

¹⁶ BALL en WOOD (2006: 4) geven in dit verband het voorbeeld van het gebruik van de zgn. *Oyster card* (elektronische betaal- en toegangsbadges in het Britse openbaar vervoer) in het kader van politioneel onderzoek. Zij stellen dat het fenomeen van 'function creep' "occurs when personal data, collected and used for one purpose and to fulfil one function, migrate to other ones that intensify surveillance and privacy invasions beyond what was originally understood, and considered socially, ethically and legally acceptable."

In het kader van de gesprekken met de diverse actoren werden soms zeer verschillende standpunten ingenomen. De controle op de naleving van het uurrooster, de al dan niet aanwezigheid op de toegewezen verblijfplaats, of het al dan niet respecteren van de vastgelegde 'exclusiezones' (of specifieke gebodsbepalingen, zoals een niet-permanent huisarrest in het kader van een stadionverbod) kan worden toegewezen aan het Nationaal Centrum voor Elektronisch Toezicht (van het Directoraat-generaal Justitiehuisen), zoals dit nu gebeurt in het kader van de strafuitvoering. Doch andere opties kunnen eveneens worden overwogen. In sommige andere jurisdicties wordt dit (controle)aspect bijvoorbeeld opgenomen door privé-ondernemingen die tevens de apparatuur aanleveren en instaan voor de praktische organisatie van de ondertoezichtstelling (cf. de situatie in Engeland & Wales; zie Rapport, p. 57). In het kader van de rondetafelgesprekken werd zo bijvoorbeeld gesuggereerd de controle in handen van de politiediensten te geven (bijv. één centrale controlepost binnen de politie, of gedecentraliseerd op het niveau van de politiezones; zie Rapport, p. 130-131). In dit verband dient wel opgemerkt te worden dat gedetecteerde 'overtredingen' verschillend geïnterpreteerd kunnen worden naargelang de actor die zal instaan voor de controle.

Van belang is in elk geval dat er ook voldoende zorg wordt gedragen voor de uittekening van een performante communicatiestroom tussen de diverse mogelijks te betrekken partners, te weten: de justitiële opdrachtgevers, de controlerende instanties (incl. de diensten die instaan voor de plaatsing van de controle-apparatuur), de penitentiaire administratie, de politiediensten (centraal en lokaal, met het oog op een eventuele snelle interventie), en de parajustitiële instanties (justitiehuisen) die instaan voor de begeleiding van de ondertoezichtgestelden en controle van eventuele hulpverleningsgerichte voorwaarden die aan het ET zouden worden verbonden. In dit kader dient ook nader omschreven te worden welke overtredingen naar wie worden gecommuniceerd, en op welk tijdstip. Hoewel sommigen de mening waren toegedaan dat sowieso elke overtreding (onmiddellijk) gemeld dient te worden aan de justitiële opdrachtgever en/of het parket, komt het ons voor dat hierin best enige hiërarchische structuur wordt ingebouwd, met variërende reactiepatronen naargelang ernst van de overtreding¹⁷. Waar manipulatie of beschadiging van de apparatuur een snelle en onmiddellijke (politie) interventie kan noodzaken, zou in andere gevallen (bijv. in geval van kleine inbreuken op het uurrooster) in eerste instantie kunnen worden volstaan met een tussenkomst door de justitieassistent, ter verificatie van de redenen die aan de overtreding ten grondslag liggen en met periodieke verslaggeving over het verloop van de maatregel naar de opdrachtgever toe. Ingeval in de loop van het gerechtelijk onderzoek nieuwe zaken aan het licht komen, terwijl de persoon in kwestie onder ET staat, komt het alleszins aan de bevoegde onderzoeksrechter toe om – conform ook met de huidige regeling – autonoom te beslissen welk gevolg hieraan gegeven dient te worden (bijv. uitvaardiging van een aanhoudingsmandaat waardoor het alternatief komt te vervallen, aanpassing van de opgelegde voorwaarden, ...).

2.6. De vraag naar de voorlichtingsrapportage

De vraag naar de rol en de mate van betrokkenheid van verschillende instanties stelt zich ook ten aanzien van de voorbereiding van de maatregel van ET. Aangezien de snelheid waarmee de magistraat met het oog op zijn besluitvorming wordt voorgelicht, cruciaal is in deze fase van de procedure (om nog enig effect te kunnen sorteren), zou niet al te veel tijd gespendeerd mogen worden aan een eventueel voorafgaand sociaal onderzoek. Dit

¹⁷ Zie hiervoor bijvoorbeeld ook de situatie in Nederland (Rapport, p. 22-23).

onderzoek dient zich best te beperken tot de weergave van de meest essentiële gegevens, bijv. met betrekking tot de aangewezen verblijfplaats, de gezinssituatie en professionele toestand, en eventuele hulpverleningsnoden. In Engeland en Wales wordt dergelijke voorlichtingsfunctie opgenomen door een zgn. *bail information officer* die de magistraat bijstaat bij een eerste screening van het dossier naar ET-toepasbaarheid toe. Noodzakelijke achtergrondinformatie zou ook aangeleverd kunnen worden door andere instanties, zoals de verbaliserende politiedienst (al dan niet via een gestandaardiseerde topiclijst) of de raadsman van de verdachte.

Waar bij de actuele toepassing van ET in het kader van de strafuitvoering voorafgaand aan de ondertoezichtstelling ook de materieel-technische mogelijkheden van de verblijfplaats worden nagegaan (vraag naar de geschiktheid van de toe te wijzen verblijfplaats), leert de praktijk in het buitenland dat hiervan soms wordt afgezien. ET wordt dan toegewezen zonder voorafgaande controle van de verblijfplaats, vertrouwend op de informatie die daaromtrent door de verdachte zelf wordt aangeleverd (cf. Engeland en Wales; zie Rapport, p. 64: schema 1.1.). Wanneer de opgegeven verblijfplaats niet geschikt wordt bevonden, kan de verdachte alsnog in hechtenis worden genomen.

2.7. De vraag naar het moment van uitvoering van het ET en de concrete invulling ervan (uurrooster)

Een andere kwestie die hieraan gelieerd is, heeft betrekking op de vraag of het ET, wanneer toegekend, onmiddellijk uitvoering dient te krijgen, t.t.z.: moet de enkelband geplaatst worden, quasi onmiddellijk volgend op de beslissing tot toekenning van ET, of is het acceptabel dat de verdachte in vrijheid wordt gesteld en de effectieve ondertoezichtstelling ‘binnen de kortst mogelijke termijn’ wordt gerealiseerd? Het antwoord op deze vraag hangt af van de mate waarin er wordt aanvaard een zeker risico te nemen. Is het soms wellicht moeilijk aanneembaar de verdachte gedurende enkele dagen zonder toezicht buiten de gevangenis te laten, omwille van bijvoorbeeld mogelijks onttrekkingsgevaar, dan zou ook een andere (alternatieve) optie genomen kunnen worden. Zo kan worden voorzien om het tijdstip waarop, of de voorwaarde waaronder vrijstelling uit de gevangenis en plaatsing onder ET kan plaatsvinden, nader te omschrijven in de rechterlijke beslissing. Dergelijke mogelijkheid is reeds ingeschreven in de Wet externe rechtspositie (2006). Bij toekenning van ET kan de strafuitvoeringsrechtbank voorschrijven dat deze beslissing uitvoerbaar wordt nadat ze in kracht van gewijsde is getreden of op een andere (in het vonnis omschreven) datum of tijdstip (zie art. 60 “Wet externe rechtspositie”, 2006). Deze Wet externe rechtspositie (2006) en de bijkomende op deze wet gebaseerde regelingen kunnen ook inspirerend zijn voor een aantal andere te treffen schikkingen wanneer het ET als alternatief voor de voorlopige hechtenis zou worden geïntroduceerd, zoals voor wat betreft de vastlegging van het uurrooster dat de verdachte zal moeten naleven (vnl. relevant in geval van toepassing van het ‘traditionele’ ET-model). De Wet externe rechtspositie (2006) voorziet op dit vlak dat de strafuitvoeringsrechtbank enkel het zogenaamde ‘programma van inhoudelijke invulling’ van ET bepaalt (zie art. 42 “Wet externe rechtspositie”, 2006, en de “uitvoeringsbesluiten externe rechtspositie”, 2007, 2009). De vastlegging van het uurrooster *in concreto* gebeurt door de justitieassistent, nadat het ET is toegekend en deze beslissing is uitgevoerd. De Franse *Loi pénitentiaire* voerde – met betrekking tot de ‘*assignation à résidence*’ in het kader van het vooronderzoek in strafzaken – in dit verband nog een specifieke regeling in: aldaar kunnen de directeur van de gevangenis of van de probatiedienst, mits voorafgaand akkoord van de onderzoeksrechter, het uurrooster wijzigen (art. 142-9 *Code de procédure pénale*).

2.8. De vraag naar de toestemmingsvereiste van de verdachte en inwonende huisgenoten

Wat tot slot de zgn. toestemmingsvereiste betreft, kan naar analogie met de regeling in verband met de vrijheid onder voorwaarden (en uiteraard de voorlopige hechtenis zelf) worden gesteld dat voor de toepassing van het ET geen voorafgaand formeel akkoord van de betrokken verdachte noodzakelijk is¹⁸. Met het oog op een succesvol verloop van de maatregel is het niettemin opportuun rekening te houden met de opinie van de verdachte hieromtrent. Het heeft immers weinig zin een maatregel op te leggen waarmee de verdachte zich niet akkoord weet te verklaren. De vraag of voor de toepassing van het ET ook het akkoord van de meerderjarige huisgenoten vereist is, is geen eenvoudige kwestie. Thans wordt dit akkoord weliswaar gevraagd wanneer op het niveau van de strafuitvoering ET wordt overwogen. Maar over de vraag of dergelijke regeling ook overgenomen dient te worden bij een gebeurlijke introductie van het ET in het kader van de voorlopige hechtenis, liepen de meningen van de bevroegde actoren uiteen. Als argumenten *contra* werd aangevoerd dat de huisgenoten ook geen inspraak (of beter nog, 'vetorecht') hebben bij de gerechtelijke besluitvorming over andere maatregelen (voorlopige hechtenis, vrijheid onder voorwaarden), en dat moeilijk kan worden ingezien op basis waarvan de huisgenoten de terugkeer van de verdachte naar de eigen woonplaats kunnen verbieden. O.i. lijkt het opportuun dat de rechter zelf, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak, bepaalt in welke mate gehoor dient te worden gegeven aan de verzuchtingen van de betrokken huisgenoten. Met andere woorden, de toestemming van de huisgenoten mag niet bepalend zijn in de beslissing tot het ET, al is het wel gepast te polsen naar hun inzichten met betrekking tot een eventueel ET en er desgevallend rekening mee te houden. Zeker in een systeem waarbij de bewegingsvrijheid van de verdachte drastisch zou worden beperkt (cf. model 'thuisdetentie'), kan de toepassing van het ET leiden tot de nodige spanningen binnenshuis en het familiaal en sociaal leven van de gezinsleden onder zware druk zetten¹⁹.

3. BIJ WIJZE VAN AFSLUITING

Uit ons onderzoek blijkt dat magistraten het ET in het kader van de voorlopige hechtenis, naast een mogelijke toepassing als werkelijk 'detentievervangend' alternatief, toch vooral aanzien als een maatregel die de (reeds bestaande mogelijkheid tot) invrijheidstelling een 'geloofwaardiger', 'effectiever controleerbaar' karakter kan meegeven. De vraag rijst echter welke effecten verwacht mogen worden wanneer het ET – indien ingevoerd – de voorgespiegelde verwachtingen niet kan waar maken. Kan het ET daadwerkelijk worden ingezet tegen het mogelijks collusiegevaar of gevaar op verduistering van bewijzen? Kan recidive worden voorkomen, wanneer de toegewezen verblijfplaats niet verhindert om nieuwe strafbare feiten te plegen of wanneer de reactiesnelheid en interventiemogelijkheid bij gedetecteerde inbreuken ontoereikend blijkt te zijn? En kan vluchtgevaar worden voorkomen wanneer niet uitgesloten kan worden de controleapparatuur te beschadigen, te verwijderen, ...?

¹⁸ In de Franse *Loi pénitentiaire* (2009) werd dergelijke toestemmingsvereiste wél bepaald (zie art. 142-5 van de *Code de procédure pénale*).

¹⁹ Bij het vroegere Nederlandse conceptwetsvoorstel tot invoering van de thuisdetentie als hoofdstraf werd in de Memorie van Toelichting gesteld dat de (meerderjarige) huisgenoten toestemming dienen te verlenen omdat: "*de verplichte aanwezigheid thuis van de verdachte (...) tot de nodige spanningen (kan) leiden.*" [Voorstel van wet 4 mei 2007 – Wijziging van het wetboek van strafrecht en enige andere wetten in verband met de invoering van de hoofdstraf van thuisdetentie, www.justitie.nl (zoekterm 'thuisdetentie')].

Finaal stelt zich de vraag welke meerwaarde het ET biedt ten opzichte van de klassieke, traditionele vorm van vrijheid (of invrijheidstelling) onder voorwaarden. *In se* betreft het ET een maatregel zonder voorwerp, en moet het louter worden beschouwd als een technisch hulpmiddel om bepaalde voorwaarden te controleren (gebods- en verbodsbepalingen), zoals de verplichte aanwezigheid op een toegewezen verblijfplaats.

Hoewel de introductie van het ET naar alle verwachting wel enige invloed zal (kunnen) hebben op de omvang van de beklagdenpopulatie in onze gevangenissen, mag de reële impact ervan zeker ook niet worden overschat of als een zgn. ‘mirakeloplossing’ worden gepresenteerd voor de aanpak van de actuele overbevolkingsproblematiek (zie hierover meer uitvoerig: MAES, MINE, DE MAN & VAN BRAKEL, 2011). Bovendien zal aan de uitbreiding van het ET naar de fase van het gerechtelijk onderzoek toe ongetwijfeld ook een aanzienlijke kostprijs vasthangen.

In deze bijdrage werd de aandacht voornamelijk gevestigd op nog een ander terrein voor discussie, namelijk verschillende – niet onbelangrijke – juridisch-technische en praktisch-organisatorische vraagstukken die het ET als (bijkomend) alternatief voor de voorlopige hechtenis hoe dan ook oproept. De meest pertinente vragen die hieromtrent kunnen worden gesteld, werden hoger uiteengezet en in dat verband werden ook al enkele voorzetten tot mogelijke probleemoplossing gegeven. Mocht ET in de nabije toekomst daadwerkelijk worden ingezet als een nieuw alternatief voor de voorlopige hechtenis, dan verdienen voormelde vraagstukken in elk geval nog een grondig voorafgaand debat.

Verdere aandacht dient trouwens ook uit te gaan naar nog een aantal andere aspecten, zoals de registratie in het detentiedossier van de toepassing van ET²⁰, de nood aan ondersteuning en begeleiding van de ondertoezichtgestelde ter naleving van de gestelde voorwaarden²¹, het sociale zekerheidsstatuut van de ondertoezichtgestelde (leefloon, werkloosheidsuitkeringen, ...) ²², ...

Dat de discussie hierover nog verder zal worden gevoerd, valt te verwachten, en werd alleszins ook door minister van Justitie STEFAAN DE CLERCK aangekondigd naar aanleiding van de parlementaire bespreking van zijn nota ‘Straf- en strafuitvoeringsbeleid’ (*Parl. St.*, Kamer, 2009-2010).

REFERENTIES

AIRS, J., ELLIOTT, R. & CONRAD, E. (2000). *Electronically monitored curfew as a condition of bail – report of the pilot*. London: Home Office. Verkregen via

²⁰ In België geldt in het kader van de toepassing van het ET op het niveau van de strafuitvoering de praktijk dat veroordeelden die onder ET worden geplaatst, in het registratiesysteem (met betrekking tot het detentiebeheer) worden ingevoerd. Zie bijvoorbeeld ook in Frankrijk (Rapport, p. 39).

²¹ Zie voor een scherpe kritiek op de afwezigheid van reïntegratiegerichte activiteiten (opleiding, werk, ...) binnen het ‘thuisdetentie’-model: Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (2007: 12).

²² Het sociale zekerheidsstatuut van ET-ers in het kader van de voorlopige hechtenis verdient uiteraard de nodige aandacht, zeker ook gelet op het feit dat de inhoudelijke invulling van het ET (cf. het model ‘thuisdetentie’) nieuwe barrières kan opwerpen (cf. het model ‘thuisdetentie’ en het criterium van de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt). Thans geldt ten aanzien van veroordeelden onder elektronisch toezicht dat zij, niettegenstaande hun statuut van ‘gedetineerde’ (ingeschreven op de rol van de strafinrichting), toch recht kunnen doen gelden op werkloosheidsuitkeringen (gelet op hun beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt) (zie *Parl. Vr.*, Senaat, 2008-2009, nr. 4-1989). Merkwaardig genoeg staat hier tegenover dat veroordeelden onder ET in beginsel geen leefloon ontvangen, aangezien de uitbetaling ervan wordt opgeschort “*tijdens de periode waarin een persoon een vrijheidsstraf ondergaat en ingeschreven blijft op de rol van een strafinrichting*” (art. 39 KB “Maatschappelijke integratie”, 2002). Zij komen wel in aanmerking voor een tegemoetkoming vanwege de FOD Justitie (<http://www.ocmw-info-cpas.be>; MO nr. 1790 1 januari 2007 – Personen onder elektronisch toezicht zonder middelen van bestaan).

- <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/occ-bail.pdf>
- BALL, K., & WOOD, D.M. (2006). *A Report on the Surveillance Society, for the information commissioner. Summary Report*, September 2006. Verkregen via http://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/practical_application/surveillance_society_summary_06.pdf
- BEYENS, K., BAS, R., & KAMINSKI, D. (2007). Elektronisch toezicht in België, Een schijnbaar penitentiair ontstoppingsmiddel. *Panopticon*, 28(3), 21-40.
- DAENINCK, PH., JONCKHEERE, A., DELTENRE, S., MAES, E., & VANNESTE, CH. (promotor) (2005). *Onderzoek inzake de voorlopige hechtenis. Analyse van de juridische mogelijkheden om de toepassing van de voorlopige hechtenis te verminderen* (onderzoeksrapport, nr. 13). Brussel: Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie.
- DE CLERCK, S. (2009). *Elektronisch toezicht* (persbericht). Brussel, 27 mei 2009. Consulteerbaar op <http://www.stefaandeclerck.be/nl/electronische-toezicht/609>
- DE MAN, C., MAES, E. (promotor), MINE, B., & VAN BRAKEL, R. (2009). *Toepassingsmogelijkheden van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis* (onderzoeksrapport, nr. 23). Brussel: Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie.
- DG EPI (2011). *Activiteitenverslag 2010*. Brussel: Federale Overheidsdienst Justitie.
- FIEUWS, E. (2010). Hoe punitief zijn de Belgische justitiehuisen? Reflecties en duiding vanuit het justitiehuis Mechelen. In I. AERTSEN, K. BEYENS, T. DAEMS, & E. MAES (Ed.), *Hoe punitief is België?* (pp. 177-189). Antwerpen, Apeldoorn: Maklu.
- GOOSSENS, F. M.M.V. MAES, E., DELTENRE, S., & VANNESTE, CH. (promotor) (2005). *Onderzoek met betrekking tot het invoeren van het elektronisch toezicht als autonome straf* (onderzoeksrapport, nr. 14). Brussel: Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie.
- GOOSSENS, F., & MAES, E. (2010). Omdat het aangewezen is te bezinnen alvorens te beginnen... Enkele aandachtspunten vanuit Belgisch onderzoek voor een eventuele regeling van thuisdetentie of elektronisch toezicht als hoofdstraf in de Lage Landen. *Sancties, Tijdschrift over Straffen en Maatregelen*, (2), 56-79.
- KELK, C. (2005). Het huisarrest als nieuw beoogde hoofdstraf. *Delikt en Delinkwent*, 35(10), 1112-1129.
- MAES, E. (2010). Evoluties in punitiviteit: lessen uit de justitiële statistieken. In I. AERTSEN, K. BEYENS, T. DAEMS, & E. MAES (Ed.), *Hoe punitief is België?* (pp. 43-83). Antwerpen, Apeldoorn: Maklu.
- MAES, E., GOOSSENS, F., & BAS, R. (2006). Elektronisch toezicht: enkele cijfergegevens over de actuele Belgische praktijk, mede in het licht van zijn eventuele invoering als autonome straf. *Fatik, Tijdschrift voor Strafbeleid en Gevangeniswezen*, 24(110), 4-14, err. (111), 31.
- MAES, E., MINE, B., DE MAN, C., & VAN BRAKEL, R. (2011). Naar elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis? Waarom de invoering ervan, vanuit het oogpunt van een vermindering van de gevangenispopulatie, misschien toch niet meteen de meest aangewezen strategie is. *Fatik, Tijdschrift voor Strafbeleid en Gevangeniswezen*, 29(129), 6-14.
- NELLIS, M. (2005). Out of this World: The advent of the satellite tracking of offenders in England and Wales. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 44(2), 125-150.
- Parl. St., Kamer, 2008-2009, nr. 52 1529/016, p. 71 – Algemene beleidsnota van de minister van Justitie [Jo VANDEURZEN].
- Parl. St., Kamer, 2009-2010, nr. 52-2501/001 (Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door mevrouw Mia De Schampelaere – *Straf- en strafuitvoeringsbeleid*), 24 maart 2010, p. 44.
- Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (2007). *Thuisdetentie, Advies d.d. 6 juli 2007*. Verkregen via <http://www.rsj.nl>, zoekterm 'thuisdetentie'.

- THYS, K. (2000). The End op Violence. Enkele bedenkingen bij het elektronisch toezicht in het kader van de wet op de voorlopige hechtenis. *Orde van de Dag*, (10), 61-67.
- VAN CAUWENBERGHE, K. (2008). Wat is een geloofwaardige strafuitvoering? *Fatik, Tijdschrift voor Strafrecht en Gevangeniswezen*, 26(118), 24-27.
- VAN KALMTHOUT, A.M., KNAPEN, M.M., & MORGENSTERN, C. (Ed.) (2009). *Pre-trial Detention in the European Union, An analysis of minimum standards in pre-trial detention and the grounds for regular review in the member states of the EU*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Wet 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, BS 14 augustus 1990 ("Voorlopige Hechteniswet").
- Wet 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006 ("Wet externe rechtspositie").
- KB 29 januari 2007 tot bepaling van de concrete invulling van het programma van de beperkte detentie en het elektronisch toezicht, BS 1 februari 2007 ("Uitvoeringsbesluit externe rechtspositie").
- KB 16 juli 2008 tot wijziging van het koninklijk besluit van 29 januari 2007 tot bepaling van de concrete invulling van het programma van de beperkte detentie en het elektronisch toezicht, BS 5 september 2008 ("Uitvoeringsbesluit externe rechtspositie").
- KB 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie, BS 31 juli 2007 ("KB Maatschappelijke integratie").
- Loi pénitentiaire* 24 novembre 2009 (n° 2009-1436), *Journal Officiel* n°0273 25 novembre 2009 ("Loi pénitentiaire"). Consulteerbaar via <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000021312171&categorieLien=id>